

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1904. Andra Kammaren. N:o 13.

Tisdagen den 9 februari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkareintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare S. Söderberg för närvarande är sängliggande på grund af lungkatarr och att riksdagsman Söderberg ej torde kunna deltaga i kammarens sammanträden under den närmaste tiden, intygas.

Stockholm den 9 februari 1904.

K. Grönstedt,
leg. läkare.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *O. Berger* öfverlämnade:

Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen; och

Kungl. Maj:ts skrifvelse till Riksdagen i anledning af en vid sistförflutna riksdag beslutad lagförändring.

Ifrågavarande proposition och skrifvelse blefvo på begäran bordlagda.

§ 3.

Enligt förut fattadt beslut företogs nu val af nio ledamöter äfvensom nio suppleanter i Riksdagens särskilda utskott; och utsågos därvid till

ledamöter:

herr <i>J. Persson</i> i Arboga	med 191 röster,
» <i>F. Berg</i> i Stockholm	» 190 »
» <i>C. Persson</i> i Stallerhult	» 190 »

herr <i>Ernst Carlson</i>	med 188 röster,
» <i>M. Dahn</i>	» 188 »
» <i>J. Widén</i>	» 187 »
» <i>S. O. Nylander</i>	» 185 »
» <i>S. H. Kvarnzelius</i>	» 181 » och
» <i>O. W. Redelius</i>	» 181 » .

Närmast i röstetal kom friherre *G. J. De Geer* med 16 röster;

suppleanter:

friherre <i>G. J. De Geer</i>	med 181 röster,
herr <i>K. Starbäck</i>	» 179 »
» <i>P. A. Bengtsson</i> i Borås	» 179 »
» <i>C. F. Vahlquist</i>	» 174 »
» <i>G. B. Hellman</i>	» 169 »
» <i>O. F. Trapp</i>	» 169 »
» <i>J. M. Johansson</i> i Mellbyn ...	» 168 »
» <i>M. Matsson</i>	» 166 » och
» <i>J. Ström</i> i Transtrand	» 164 » .

Närmast i röstetal kom herr *K. E. von Geijer* med 7 röster.

Ordningen mellan de suppleanter, hvilka erhållit lika antal röster, bestämdes, sådan den finnes här ofvan angifven, genom lottning.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i närmast föregående paragraf omförmälda val.

§ 5.

Under åberopande af i sådant afseende mellan herrar talmän träffad öfverenskommelse, hemställde herr talmannen, det kammaren ville besluta att nästa lördag den 13 innevarande februari företaga val af tjugufyra valmän för att utse Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare äfvensom af sex suppleanter för dessa valmän; och biföll kammaren på därom gjord proposition nämnda hemställan.

§ 6.

Ordet begärdes härfpå af

Herr Hedin, som yttrade: Herr talman! Uti justitieombudsmannens senast afgifna ämbetsberättelse saknar jag uti redogörelsen

för anställda åtal under loppet af år 1903 ett, som jag antagit, att jag i främsta rummet skulle få se där uppfördt.

Under loppet af förlidet år passerade nämligen uti rikets andra stad händelser af den beskaffenhet, att, om sådana vidare skola få upprepas i Sveriges rike utan allvarlig påföljd, jag med all säkerhet kan säga, att rättstillståndet här i landet har varit utsatt för ett svårare attentat, än som någonsin förekommit under den tid, som faller inom mina personliga hågkomster. De skedde, när landshöfdingen på platsen ingrep i en af den lagligen behöriga myndigheten omhändertagen behandling af ett rätt bedräfligt och med mycken uppmärksamhet följdt brottmål — ett bedräfligt mål med hänsyn till den åtalades ställning såsom chef för ett läroverk, såsom lärare och uppfostrare.

Men detta har i mina ögon, och jag tror äfven i många andras, trängts uti skuggan af det förhållandet, att rättsskipningen icke fick pågå enligt lag och förordningar, sådan den är inrättad här i landet, enär Kungl. Maj:ts befallningshafvande med ett måhända förutsatt, men rent af inbilladt, stöd uti § 10 i landshöfdinginstruktionen af år 1855, med anledning af en s. k. anmälan eller angivelse om misstankar, riktade mot vissa personer för brott, stående i samband med det mål jag nyss nämnde, en angivelse, som man icke fick veta hvarifrån den kom, hvilket just gör, att jag förmodar, att den varit arrangerad, företog sig att — icke sända denna till den behöriga myndighet, som i detalj handlagt ärendet, och mot hvars handläggning ingen kunnat med sanning anföra någon anmärkning, utan i stället förordna en särskild åklagare, som slutligen fick rättighet, icke begränsad på något för mig begripligt sätt, att häkta personer och utföra åtal mot några namngifna misstänkta, nämligen de för den åtalade läroverkschefen misshagliga vittnena i den förutnämnda processen. Men hvem förordnades då? Den åtalades privata biträde, hvilken såsom detektiv hade till uppgift att söka samla misstankar mot de vittnen, som icke hade vittnat till förmån för den åtalade, utan väsentligen bidragit därtill, att processens förlopp hade fått ett för den åtalade ledsamt utseende. Denne hans aflönade tjänare förordnades nu till allmän åklagare i staden Göteborg med den exorbitanta rätt, som jag nyss nämnt.

Det har ofta, såsom herr talmannen behagade erinra sig, blifvit sagdt, att det är omöjligt för en domhävande, som skall utföra allt hvad enligt svensk rättegångsordning och praxis åligger honom, att föra ett med säkerhet fullständigt opartiskt protokoll. »Det kan icke hjälpas», har man sagt, det går öfver mänsklig förmåga att med den ställning en domhävande intager i häradsrätten värja sig för att låta framställningen i protokollet åtminstone få färg af den föreställning om brottslighet eller oskuld, som under handläggningen af målet uppväxer hos den, som är, snart sagdt, allting på en gång. Men af domhävanden har man dock att med säkerhet på-

räkna det allra allvarligaste bemödande om opartiskhet. Det kan icke förutsättas, att han med den ringaste grad af medvetenhet skulle föra protokollet på annat sätt, än sträfvandet att låta sanningen komma i dagen föreskrifver. Här är det den åtalades aflönade biträde, som förordnas att såsom åklagare ingripa i saken. Och första utföningen visar, hvad meningen varit, då han genast skyndar att nattetid häkta just de misshagliga vittnena, som den lagligen behöriga myndigheten förut hade vägrat att arrestera, innan den verkställt sådan undersökning, som tydligen kunde motivera en dylik åtgärd.

De ärade rättskunniga män i Göteborg, som därom ingifvit anmälan till justitieombudsmannen och till hvilka — jag vet, att det icke endast är *min* obetydliga mening, utan många andras — jag adresserar ett tack, för att man genom deras åtgörande fått veta, hvilka oerhörda saker som passerat i vårt land, hafva icke sagt, att landshöfdingen handlat såsom skett af partiskhet. Må vara. Ingen skall dock kunna neka till, att denna åtgärd måste komma att medföra samma verkan, som om den varit dikterad af den största partiskhet. Och *något* syfte i den måste man väl söka, såvidt man icke vill antaga, att det varit en af maktfåfänga berusad persons nyck och okynne, som regerade, då beslutet fattades. Om syftet icke varit väld, så var verkan i alla fall densamma, som om väld dikterat hans åtgärd. Det stannade icke ens vid det anförda. Samma höga myndighet befallde poliskammaren — jag för min del förstår icke, hvarför den lydde befallningen — att till den förordnade åklagaren, landshöfdingens rådgifvare — jag vore färdig säga biktfader — utlämna alla i poliskammaren befintliga i samband med det ledsamma målet mot läroverksrektorn stående handlingar. Dessa förde åklagaren till sin privata bostad. Jag har aldrig hört något värre, och jag tviflar på att någon här i kammaren hört talas om något liknande här i landet. Med allt detta drager man försorg om att vittnena komma att sitta häktade, så länge det behagar den på ett så egendomligt sätt tillkomne åklagaren att ej företaga ärendet till vidare behandling. Vittnena oskadliggöras i fängelset, vittnen, som den lagligen behöriga myndigheten förut vägrat att häkta.

Det finns precedensfall — jag vet —, då man förfarit så med vittnen. Vi upplefde det förlidit år, och jag har därom många berättelser. Det passerade i Kischinew, när pöbeln där fordrade att lössläppas mot judarne. Jag vet icke något precedensfall här i Sverige.

Näväl, detta mål, uti hvilket landshöfdingen, på sätt jag nämnt, ingripit, har förlorat i intresse. Nu är intresset koncentreradt på de olagligheter, som föröfvats, och hvilka hota den svenska rätts säkerheten med svårare faror, än jag kan nämna något exempel på såsom hafvande passerat här i landet under den tid jag minnes. Detta mål, däri alla uti anmälan anförda fakta äro lämnade obestridda

från det ögonblick, då för tre månader sedan de, som undertecknat anmälan, inkommit till justitieombudsmannen med sina påminnelser öfver landshöfdingens förklaring, detta mål, säger jag, var ännu icke förliden lördag företaget till afgörande af justitieombudsmannen. Har det varit så svårt? Är lagen så otydlig, att man behöfver — att en rättskunnig behöfver öfverväga denna sak i månadtal. Nej, det faller väl icke en rättskunnig in; han inser väl, att ett fortsatt, ändlöst funderande icke kan tjäna till att få oklarheten afhulpen.

Det är sant, att, när konung Karl X i Frankrike började blifva allt mer och mer betänkt på att göra revolution — Juli-revolutionen —, han dagligen satt vid sitt bord, stirrande på den oktrojerade kartans uppslagna text, 14:e artikeln, för att se, om icke den bestämmelse, som sade, att konungen ägde att utfärda påbud och reglementen till verkställighet af lagarna, kunde tolkas så, att konungen ägde att utfärda reglementen till *upphäfvande* af lagarna. Något var det väl inom honom, som höll honom länge tillbaka, ty han fick ingen klarhet öfver paragrafens betydelse, förrän hans närmaste vän, furst Polignac, meddelade honom, att den heliga jungfrun hade uppenbarat sig. Då var han säker — de vidare följderna känna vi alla. Ja, det var *han*, den före detta d'Artois. Men den svenska Riksdagens justitieombudsman kan ju icke skäligen vänta sig en sådan slutlig hjälp.

Detta är det andra, som jag finner betänkligt. Det heter i 2 § af instruktionen för justitieombudsmannen, att han förnämligast skall beifra sådana af domare, ämbets- och tjänstemän begångna fel, som synas honom antingen härröra från egennyttan, vrångvisa, våld o. s. v. eller bereda en allmän osäkerhet för medborgares rättigheter. Hvad finnes det väl, herr talman, mera ägnadt att bereda just denna allmänna osäkerhet för medborgares rättigheter, än när en Konungens förtroendeman tillåter sig att tränga sig in i den lagliga rättsskipningen, kastar undan dem, som äro satta att befrämja rätt och lag samt tillse, att brott blifva straffade och oskulden får upprättelse, tränger sig in i rättsskipningen, utan att därtill finnes något stöd i lag, ty det finnes *icke* i 10 § af landshöfdinginstruktionen, — om han får göra detta ostraffadt, hvad finnes det väl, som kan bereda en större osäkerhet för allas våra rättigheter, än att detta får ske, utan att ens den man, som Riksdagen har utvalt för att vaka öfver att sådant, om det sker, måtte blifva beifradt, ännu efter fem månaders tid har ett ord att säga i denna sak?

Detta är, i korthet sagdt, anledningen, herr talman, därtill, att jag sammanskrifvit denna motion med en anhållan, att Riksdagen ville besluta en framställning till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes underkasta instruktionen för landshöfdingarne utaf 1855 en revision, särskildt hvad beträffar denna missledande § 10, och låta Riksdagen yttra sig öfver det reviderade förslaget, innan ny instruktion utfärdas. Då kan det hända, att Kungl. Maj:t hinner

taga i närmare öfvervägande, hvad år 1852 första och efter denna instruktions utfärdande år 1855 andra gången, nämligen uti ämbetsberättelse till 1856 års Riksdag, dåvarande justitieombudsmannen Sven Lorenz Theorell fann sin ämbetsplikt kräfva, att han underställde Riksdagens pröfning, med hemställan att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära antingen upphäfvande utaf den grundlagsvidriga bestämmelsen i denna paragraf eller också åtminstone utfärdandet af en förklaring, som limiterade en vådlig rätt, genom 10 § då lagd uti underordnade myndigheters händer. Han fäste nämligen uppmärksamheten därpå, att, när i 10 § Kungl. Maj:t auktoriserat att förelägga viten för sådana handlingar, som *icke* äro i lag med straff eller ansvar belagda, detta är ett falskt uttryckssätt, där under det missbrukade ordet »vite» i själfva verket åt Konungens befallningshafvande lämnas rättighet att genom ett penningstraff konstruera nya förbrytelser. Justitieombudsmannen tvekade, hvilket han skall tro om denna ytterst illa hopkomna instruktions mening. Gällde det blott sådana brott, som vore i *lag* belagda med ansvar, eller rättighet tillika att utsträcka dessa s. k. viten till hela den ekonomiska lagstiftningens vida område, i hvilket fall den under det falska namnet vite skulle genom straffbestämmelser, bötesbestämmelser, få en vidd, om hvilken ingen människa på jorden kan ana, hur långt den skulle gå? Det var icke småsaker detta. Kanhända Kungl. Maj:t nu skulle kunna få tillfälle att taga äfven denna fråga i öfvervägande, om Riksdagen finner lämpligt att icke med korslagda händer åse hvad som har passerat i Göteborg under förlidet år.

Riksdagen har ett svårt fel på sitt samvete beträffande rättsordningens upprätthållande, ett svårt fel, därutinnan att Riksdagen vid urtima riksdagen 1892 låtit förmå sig af Kungl. Maj:t att ingripa uti grundlagens tydliga stadgande om domares oafsätlighet. Detta stadgande kränktes då med öppna ögon, med vett och vilja af Kungl. Maj:t och Riksdagen gemensamt på den förres initiativ. Den, som har gjort något sådant orätt, känner sig efteråt stundom svag i sitt yrkande mot nya orätter. Men om nu, icke genom en sådan positiv åtgärd som då, utan genom likgiltighet från Riksdagens sida, det lämnas oanmärkt, som passerade i fjol, skall det icke heller nu kunna sägas, att det skedde utan att Riksdagen visste utaf sitt görande eller låtande. Det skall då ske med alldeles öppna ögon, och därför är motionen väckt.

Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten därpå, att allt icke är vunnet därigenom, att man icke kan afskeda en domare från hans plats, när han icke utöfvar domareämbetet så, som vissa högmögande kunna önska. Det finnes någonting annat, som är icke mindre riktigt. Det är, att den öfriga delen af rättsskipningen — det, som inleder den såsom förundersökning, efter det angivelse har skett — utföres med sådan själfständighet, att icke lagen där kommer till korta, utan att den, som har att verkställa

den förrättningen, bemödar sig att icke gynna någon, icke skada någon, men låta sig ledas blott af sanning och rätt. I detta fall är vår lag klar, och i Göteborg fanns lyckligtvis icke heller från den personliga sidan någon anledning att befara någonting orätt.

Man hade all möjlig anledning att antaga, att, så vidt på den bestående laga myndigheten ankomme, sanningen skulle komma fram i det Möllerska målet. Men det ville man icke, och det var *detta*, som föranledde det våldsamma ingripandet i detsamma, utan att något klander kunde resas mot dem, som dittills haft saken om hand. De, som följt förhållandena i andra länder, hafva säkerligen oräkneliga exempel i minnet däruppå, huru ett rättegångsförfarande kan bringas in på oriktiga vägar, drifvas så långt på de oriktiga vägarne, innan det kommer in under domarens handläggning, att sedermera återgång in på rätta vägen knappt är möjlig.

Jag anhåller, herr talman, att få till kammarens uppmärksamhet rekommendera denna framställning, om hvilken jag i motionen har sagt, att den gäller en fråga, som är oändligt mycket viktigare än alla våra vota om millioner.

Herr Hedin aflämnade härefter en motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af instruktionen för landshöfdingarne i rikets län m. m.

Härefter anförde

Herr Zetterstrand: Herr talman! Då den ärade talarens anförande i viss mån berörde justitieombudsmannens ställning och då det tillkommer lagutskottet att yttra sig om hans ämbetsförvaltning, anser jag mig skyldig att säga några ord.

Som herrarne ha sett, förekommer icke någonting om denna fråga i justitieombudsmannens senaste ämbetsberättelse. Däremot finns det så mycket mer nämndt om den i justitieombudsmannens diarium. Att den nu icke har kommit in i ämbetsberättelsen för förra året, beror därpå, att frågan då ännu ej kommit i det läget, att den enligt vanlig praxis skulle intagas i ämbetsberättelsen för det året, utan den skall intagas först i nästa års ämbetsberättelse. När den väl kommit in där, är jag öfvertygad om, att lagutskottet skall taga frågan under sorgfälligt öfvervägande.

Då vidare ej anfördes, blef herr Hedins ifrågavarande motion, som erhöll n:o 171, på begäran bordlagd.

Häruppå afgafs ytterligare en motion, nämligen af

Herr *C. J. Ödman*, n:o 172, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad anordning af rikets allmänna läroverk samt lönereglering för de vid dem anställda lärare.

Jämväl denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 7.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtande n:o 16 samt lagutskottets utlåtanden n:is 2 och 3.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>C. J. Ödman</i>	under 12 dagar fr. o. m. d. 10 februari,
» <i>C. Faxe</i>	» 8 » » » 10 »
» <i>J. P. Persson i Hult</i>	» 11 » » » 13 »
» <i>K. E. von Geijer</i>	» 8 » » » 10 »
» <i>N. Andersson i Pettersborg</i>	» 14 » » » 10 »
» <i>N. J. Broander</i>	» 9 » » » 10 »
» <i>K. G. Karlsson i Göteborg</i>	» 4 » » » 10 » och
» <i>O. G. Erikson i Öfre Odensvi</i>	» 4 » » » 10 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,35 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.